

KANDIDATUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
AKADEMIN FÖR BIBLIOTEK, INFORMATION, PEDAGOGIK OCH IT
2018

Medicinska bibliotekariers yrkesidentitet
- en kvalitativ studie om hur medicinska bibliotekarier förhåller sig till sin
yrkesidentitet

ANNA KARIN ALMQVIST

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© **Författaren**

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: Medicinska bibliotekariers yrkesidentitet – en kvalitativ studie om hur medicinska bibliotekarier förhåller sig till sin yrkesidentitet

Engelsk titel: The occupational identity of medical librarians – a qualitative study on how medical librarians relate to their occupational identity

Författare: Anna Karin Almqvist

Färdigställt: 2018

Abstract: The aim of this bachelor thesis is to examine how medical librarians relate to their occupational identity and mediation of information. New technology and new ways of communicating information have influenced the profession of medical librarians and their duties, why it is important to examine their occupational identity. The research questions are: How do medical librarians perceive and relate to their occupational identity and as information intermediaries? How do medical librarians relate to their duties?

The method used in this study is semi-structured interviews and the empirical information was analyzed using qualitative content analysis. The theory used for analyzing the results is Anders Øroms theory about six different identities which occurred in line with the development of society. The conclusion is that medical librarians have different and complex perceptions of their occupational identities but quite similar perceptions regarding their duties. One of Anders Øroms identities regarding mediation of information is the identity that suits medical librarians best. After further analysis using Øroms theory the need to add two identities emerged, one identity regarding information service and one about communication. By adding those two identities it is easier to understand the connection to the occupational identity of medical librarians.

Nyckelord: Medicinska bibliotekarier, yrkesidentitet, sjukhusbibliotek, informationsförmedling, informationssökning

Innehållsförteckning

1 Inledning	4
1.1 Problemformulering.....	4
1.2 Syfte	5
1.3 Frågeställningar.....	5
1.4 Centrala begrepp och avgränsningar	5
1.5 Bakgrund sjukhusbibliotek.....	6
1.6 Tidigare forskning.....	7
1.6.1 Sjukhusbibliotek.....	8
1.6.2 Profession och yrkesidentitet	8
1.6.3 Teoretiska och praktiska yrkesidentiteter	10
1.6.4 Samhällsutvecklingens påverkan på yrkesidentiteten.....	10
1.6.5 Sammanfattning av tidigare forskning.....	11
2 Teori	12
3 Metod	14
3.1 Genomförande	15
3.2 Analysmetod	16
4 Resultat och analys.....	16
4.1 Yrkestitel och identitet.....	17
4.2 Informationsförmedlare.....	20
4.3 Interaktionen med användare.....	22
5 Diskussion	24
6 Slutsats.....	27
7 Förslag till fortsatt forskning.....	27
Referenser.....	29
Bilaga 1	31
Bilaga 2	32

1 Inledning

Den här uppsatsen handlar om medicinska bibliotekarier som arbetar på sjukhusbibliotek och hur de förhåller sig till sin yrkesidentitet. I Sverige finns ett drygt 70-tal sjukhusbibliotek, en del av dessa är så kallade kombinerade bibliotek och består av en allmän del och en medicinsk del. Den allmänna delen innefattar till exempel hälsoinformation och skönlitteratur till patienter medan den medicinska delen riktar sig till vårdpersonal genom att ge stöd i forskning och fortbildning. Den medicinska delen medverkar också till att personal inom hälso- och sjukvården har tillgång till medicinsk information. Största delen av sjukhusbiblioteks bestånd finns på nätet i form av e-resurser. Det är i mötet med vårdpersonal och studenter som de medicinska bibliotekarierna praktiserar sin kunskap i form av informationsökning och handledning. (Nationell biblioteksstrategi KB, 2017) Vårdpersonal ska eftersträva ett evidensbaserat arbetssätt vilket innebär att yrkesutövandet ska grunda sig på vetenskaplig forskning. Detta kräver att vårdgivaren kan bedöma vad som är bästa tillgängliga metod att använda. 1,4 miljoner vetenskapliga artiklar publiceras varje år och runt 15 % av dessa uppskattas kunna nyttjas i arbetet med patienter. (Statens beredning för medicinsk utvärdering, 2014). Medicinska bibliotekarier hjälper till med och lär ut hur man lämpligen sällar bland mängden artiklar och besparar på så vis tid för vårdpersonalen. Således är medicinska bibliotekariers funktion av stor betydelse, de har ett uppdrag som innebär att stödja vårdpersonalen i deras arbete.

Barbro Thomas (2012) beskriver i rapporten *Vad är ett sjukhusbibliotek? Utredning och förslag gällande sjukhusbiblioteks verksamhet* hur termen sjukhusbibliotek är ett inarbetat begrepp men också hur det kan ge en föråldrad och begränsad bild av att sjukhusbibliotek enbart består av en allmän del som är riktad till patienter. Den dubbla funktion som det medför att både vara ett forskningsbibliotek och ett folkbibliotek har gjort verksamheten svår att definiera enligt Thomas (2012). Att sjukhusbibliotek i vissa fall är kombinerade bibliotek är därför en faktor som motiverar för att undersöka hur medicinska bibliotekarier själva uppfattar sin yrkesidentitet. Kungliga bibliotekets (KB, 2017) beskrivning av sjukhusbiblioteks viktigaste uppgift, som fokuserar på den medicinska delen, är att tillhandahålla den senaste informationen inom den medicinska forskningen. Hur definierar sig medicinska bibliotekarier och förhåller sig till sin yrkesidentitet i relation till denna uppgift?

1.1 Problemformulering

Nya teknologiska förutsättningar och det stora informationsflöde som ständigt växer bidrar till att det är av stor betydelse att undersöka vad bibliotekariers yrkesidentitet egentligen innebär för att kunna beskriva och motivera deras arbete. Kåring Wagman (2008) menar att de senaste årens förändringar inom teknik- och medieområdet har påverkat bibliotekariers yrkesidentitet och att det är viktigt att titta på vilka förutsättningar yrkesgruppen nu har. Även Lindberg (2015) poängterar att ny informations- och kommunikationsteknik har påverkat bibliotekariers yrkesutövning vilket motiverar för att undersöka bibliotekariers yrkesidentitet. Genom att undersöka hur personer förhåller sig till sin yrkesidentitet kan det bli tydligare vad den innebär och innehåller. Bibliotekarier behöver ständigt definiera sig själva och sin verksamhet för att

utveckla bilden av biblioteket (Seminelli, 2016). Området kring specifikt medicinska bibliotekariers yrkesidentitet är efter mina sökningar inte utforskat i någon större utsträckning. Medicinska bibliotekarier har genomgått stora förändringar i sina arbetsuppgifter i takt med ökad informationstillgång och den informations- och kommunikationsteknologiska utvecklingen som skett och ständigt är i förändring (Crum & Cooper, 2013), vilket motiverar för att studera just denna biblioteksriktning.

Att även titta på medicinska bibliotekariers egna upplevelser och uppfattningar av interaktionen med de användare som de möter kan bidra med relevant information till min undersökning genom att yrkesidentitet speglas i det sociala samspelet (Sundin, 2003). Informationsökning är en central del inom medicinska bibliotekariers uppgifter och med tanke på uppsatsens omfång så avgränsas den därför till medicinska bibliotekarier med fokus på informationsökning.

Resultatet kan ge ny kunskap om bibliotekariers olika sätt att förhålla sig till sin yrkesidentitet. I framtida forskning skulle identiteterna vidare kunna sättas in i en bredare kontext och ge en djupare förståelse för alla typer av bibliotekariers yrkesidentitet oavsett biblioteksriktning. Tidigare forskning har fokuserat på att definiera vilka olika identiteter som finns hos till exempel högskolebibliotekarier (Lindberg, 2015). Vilka identiteter som framkommer hos medicinska bibliotekarier kan ge ny kunskap från ett annat perspektiv och vara ett tillskott att komplettera tidigare forskning med.

1.2 Syfte

Uppsatsens syfte är att undersöka hur medicinska bibliotekarier uppfattar och förhåller sig till sin yrkesidentitet utifrån sin roll som informationsförmedlare med bakgrund att ny teknik och ett ökat informationsflöde påverkar yrkesidentiteten. Syftet innefattar också hur de förhåller sig till sina arbetsuppgifter.

1.3 Frågeställningar

- Hur uppfattar och förhåller sig medicinska bibliotekarier till sin yrkesidentitet utifrån sin yrkesroll som informationsförmedlare?
- Hur förhåller sig medicinska bibliotekarier till sina arbetsuppgifter?

1.4 Centrala begrepp och avgränsningar

Medicinsk bibliotekarie – bibliotekarie som servar studenter, forskare och vårdpersonal inom medicin, kan vara knuten till sjukhus eller olika vårdutbildningar via högskolor eller universitet. I denna studie gäller avgränsningen bibliotekarier på sjukhus. I uppsatsen benämns bibliotekarierna som medicinska bibliotekarier utifrån begränsningen personer som arbetar på sjukhusbibliotek med informationsökning.

Yrkesidentitet – Yrkesidentitet kan definieras som följande:

Självbilden (hur man uppfattar sig själv) som yrkesmänniska, vilka uppgifter man har, vilken ställning i arbetslivet och på den egna arbetsplatsen, vad man värderar högt och lågt, vilka attityder man har till det egna och andra yrken, till kollegor och kunder, vilken typ man är inom den egna yrkeskåren (till exempel engagerad, idealistisk, saklig, kunnig med mera). (Egidus, 2018)

Enligt definitionen ovan, som sammanställts av psykologen Henry Egidus (2018) till *Natur & kulturs psykologilexikon*, är yrkesidentitet ett begrepp som innefattar många olika aspekter. I denna uppsats läggs särskild vikt vid hur man uppfattar sig själv och vilka uppgifter samt uppfattningar som finns till det egna yrket och sina kunder. Kunder ses i detta sammanhang som användare och hur de medicinska bibliotekarierna uppfattar interaktionen med dessa. Uppgifter definieras som arbetsuppgifter i denna uppsats och undersöks för att specificera yrkesidentiteten. Biblioteksforskaren Olof Sundin (2003) menar att yrkesidentitet kan ses "[...] som sociala identiteter som skapas, upprätthålls och förändras genom individers och grupperns identifiering av sig själva i relation till hur de blir kategoriserade av andra". (s. 43) Uppsatsen är begränsad till svar från medicinska bibliotekarier och tar därför inte hänsyn till användarnas uppfattningar. I uppsatsen förutsätts att det är möjligt att beskriva yrkesidentitet utifrån flera olika identiteter.

Yrkesroll – En del tidigare forskning använder yrkesroller för att diskutera yrkes- och professionsidentitet, till exempel Carlsson och Nordell (2006) som menar att yrkesroll är den roll som bibliotekarien visar upp i mötet med användaren, exempelvis informationsspecialist eller kommunikatör. Yrkesrollen framkommer i samspelet mellan hur man själv ser på sin kompetens, andras krav och förväntningar (Egidus, 2018). Yrkesroll kan användas för att beskriva yrkesidentiteten och kommer därför förekomma i min undersökning.

Informationssökning – I denna uppsats används begreppet informationssökning i den bemärkelse att det definierar en väsentlig uppgift hos de medicinska bibliotekarierna där de genomför sökningar i databaser och på andra sätt uppfyller informationsförfrågan till avsändaren. Det kan också innebära en litteratursökning där relevant medicinsk information i form av artiklar levereras till användaren.

Interaktionen med användare – Med uttrycket avses mötet som sker mellan medicinska bibliotekarier och användare i till exempel en handledningssituation och hur bibliotekarien uppfattar användarens tankar och åsikter. Användare används som begrepp för besökare eller låntagare, det vill säga personer som efterfrågar och utnyttjar bibliotekets tjänster.

1.5 Bakgrund sjukhusbibliotek

I följande avsnitt kommer en närmare beskrivning av sjukhusbibliotek att ges. Sjukhusbibliotek med medicinsk inriktning kan också benämnas medicinska bibliotek, det finns även fler varianter men några allmänna, definitiva skillnader dem emellan går inte att fastställa, därför är sjukhusbibliotek det begrepp som används.

Sjukhusbibliotek kan förekomma i tre olika varianter, som patientbibliotek, medicinskt bibliotek eller kombinerat patient- och medicinskt bibliotek. Patientbiblioteket som också kallas för den allmänna delen (vilket är benämningen som används i denna uppsats), har som uppdrag att förmedla medier till patienter och anhöriga på sjukhuset. Denna form av sjukhusbibliotek har funnits sedan folkbiblioteksrörelsen startade för över 100 år sedan och hade då kommunen som huvudman. Under 1980-talet övertog landstingen allteftersom huvudmannaskapet och biblioteken övergick till att ha en medicinsk inriktning med vårdpersonal som målgrupp. (Thomas, 2012) Den medicinska delen har, som nämnt ovan, i uppdrag att stödja personalen i sitt arbete och tillhandahålla forskning. Dock finns den allmänna delen kvar på vissa sjukhusbibliotek som då kallas för kombinerade bibliotek. En del sjukhusbibliotek har fortfarande dessa delar uppdelade mellan kommun och landsting som huvudmän, där kommunen har huvudmannaskap för den allmänna delen och landstingen för den medicinska delen. Det finns också kombinerade sjukhusbibliotek som övertagits helt och har endast landstinget som huvudman. 2016 var 24 av 69 sjukhusbibliotek kombinerade, det vill säga integrerade serviceställen. Av 170 årsverken var fördelningen hos personalen 137 bibliotekarier och 22 biblioteksassistenter. Siffrorna säger att varje sjukhusbibliotek i snitt har 2,5 årsverken per bibliotek, men antalet varierar från en till sju personer. (KB, 2016)

Det finns tre instanser på nationell nivå som samverkar kring sjukhusbibliotek; KB (2016) som sammanställer och tillhandahåller statistik, Sveriges sjukhusbibliotekschefer som arbetar för en gemensam vision för alla sjukhusbibliotek samt Eira-samarbetet som innebär att vetenskaplig information, till exempel e-tidskrifter, upphandlas centralt (Thomas, 2012). Dessa instanser har arbetat aktivt i ungefär tio år. Innan dess har sjukhusbibliotek dokumenterats utifrån den allmänna delen som varit kopplad till folkbibliotek, den medicinska delen saknar därför till exempel mycket statistik att relatera till. Detta gör studier och undersökningar av den medicinska delen särskilt intressant eftersom den inte har dokumenterats i någon större utsträckning.

Sjukhusbiblioteken har som uppdrag att vara ett kunskapscentrum inom vård och omsorg vilket är en skillnad mot andra bibliotek, detta påverkar att det inte funnits något större intresse av det nationella bibliotekssamarbetet tidigare. Thomas (2012) menar att ett samarbete blir mer aktuellt efter KB:s samordnande roll. Vidare pekar Thomas på att det är av betydelse för sjukhusbibliotek att ansluta sig till den övriga biblioteksvärlden och menar att sjukhusbibliotek behöver hävda sin roll i hälso- och sjukvårdsarbetet genom att ha en hög kompetens och arbeta med att redovisa sin verksamhet. Eventuellt är KB inte i första hand intressanta att samarbeta med för sjukhusbibliotek, utan snarare samverkande instanser med inriktning medicinsk information som Eira och Föreningen Sveriges sjukhusbibliotekschefer.

1.6 Tidigare forskning

Tidigare forskning hittades genom att söka i bibliotek- och informationsvetenskapliga samt ämnesöverskridande databaser, till exempel Libris, DIVA, LISA och LISTA. Även referenslistor i relevant litteratur studerades. Yrkesidentitet användes som sökord i kombination med bland annat medicinska bibliotekarier, bibliotekarier, sjukhusbibliotek

och medicinskt bibliotek. Yrkesidentitet breddades också till yrkesroller och professionsidentitet för att få fler träffar. Occupational identity användes som engelsk sökterm. I nedanstående avsnitt beskrivs relevant forskning som undersöker sjukhusbibliotek, yrkesidentitet och samhällsutvecklingens påverkan på yrkesidentitet.

1.6.1 Sjukhusbibliotek

Barbro Thomas (2012) undersökning på uppdrag av Föreningen Sveriges sjukhusbibliotekschefer om sjukhusbiblioteks utveckling och framtid resulterade i rapporten *Vad är ett sjukhusbibliotek? Utredning och förslag gällande sjukhusbiblioteks verksamhet*. Rapporten är enligt mina sökningar det mest aktuella som hittats och ger en översikt över tidigare forskning och diskuterar sjukhusbibliotekens uppdrag. Utredningen ger också en del förslag på hur verksamheten skulle kunna se ut och tar även upp till exempel sjukhusbibliotekens roll och hur viktigt det är att synliggöra denna. Thomas (2012) menar att sjukhusbibliotek bör hänga med i den allmänna biblioteksutvecklingen trots att verksamheten många gånger är inriktad på forskning. Historiskt sett har sjukhusbibliotek legat nära folkbiblioteks verksamhet, det var först under 1980-talet när landstingen blev huvudmän som fokus ändrades. I och med en förändrad sjukhusverksamhet med kortare vårdtider och en teknikutveckling som påverkade arbetet med informationsförmedling så började sjukhusbibliotekens verksamhet förändras till vad den är idag. Att sjukhusbibliotek genomgått en stor förändring när det kommer till både kompetens och uppdrag som kan påverka medicinska bibliotekariers yrkesidentitet blir tydligt (Thomas, 2012). Sjukhusbibliotek kan ofta vara kombinerade bibliotek där Thomas menar att den allmänna delen är på väg att avvecklas i allt större utsträckning, något som jag inte har kunnat bekräfta med hjälp av KB:s statistik då uppgifter för att säkerställa detta saknas (KB, 2017).

Thomas (2012) tar förutom att sjukhusbibliotek ibland är kombinerade bibliotek upp bibliotekens fysiska placering och vilken betydelse den kan ha för besöksantalet, en önskvärd placering är vid en entréhall men är i många fall inte en möjlighet. Detta hänger ihop med marknadsföring av sjukhusbibliotek och att många användare inte känner till sjukhusbibliotekets resurser. Mary Pat Harneige (2015), en amerikansk biblioteksforskare, har skrivit en artikel med fokus på sjukhusbiblioteks marknadsföring då hon menar att det är en utmaning att nå ut med bibliotekets resurser till vårdgivare i vårdorganisationer. Hon har sammanställt förslag på hur man kan arbeta för en större synlighet genom till exempel att närvara vid vårdpersonalens morgonronder och påkalla uppmärksamhet genom att skicka ut mail om nyheter och tips. Hennes slutsats säger att en marknadsstrategi och kreativitet är viktigt för att möta utmaningen att synliggöra sjukhusbibliotekets resurser. I uppsatsens diskussion är Harneiges (2015) artikel relevant då marknadsföring och interaktionen med användare kopplas ihop.

1.6.2 Profession och yrkesidentitet

Medicinska bibliotekariers yrkesidentitet har utifrån min genomsökning av tidigare forskning inte utforskats i någon större utsträckning. Därför har avgränsningen när det kommer till tidigare forskning utvidgats till bibliotekariers yrkesidentitet både inom folk- och forskningsbibliotek. Yrkesidentitet är inom biblioteksforskningen en

omdiskuterad fråga ofta utifrån ett professionsperspektiv (Seminelli, 2016; Kåring Wagman, 2008). En skillnad som ofta används för att särskilja begreppen är att profession innebär att yrket är akademiserat och kräver en teoretisk utbildning. Utbildningen inom bibliotek- och informationsvetenskap har under 1990-talet akademiserats för att yrket ska få en högre status och kunna benämnas profession (Lindberg, 2015). Därför använder forskningen i större utsträckning begreppet profession i stället för yrkesidentitet.

Anna Kåring Wagman (2008) ger i forskningsöversikten *Bibliotekarien och professionen* exempel på olika ingångar till att diskutera professionen och hur bibliotekarien förhåller sig till sin identitet. Hon beskriver fem övergripande inriktningar där tre är intressanta för min studie; vad som karaktäriserar bibliotekarieryrket, yrkets förändring och professionsbegreppet. Övriga teman handlar om bibliotekariers gemensamma åtagande som grupp och genusperspektiv. Angående vad som karaktäriserar bibliotekarieryrket så beskriver hon att det kan vara svårt att precisera till exempel arbetsuppgifter då bredden av vad en bibliotekarie gör ofta är stor. Den amerikanska biblioteksforskaren Heather Seminelli (2016) menar att det är nödvändigt att applicera professionsbegreppet på bibliotekarieryrket för att stärka identiteten och kunna beskriva den. Om bibliotekarierna inte effektivt kan kommunicera vad de gör och vilka de är så leder det till svårigheter att motivera bibliotekets existens. Seminelli fastslår också nödvändigheten av att tydligt veta vad det är man gör, ”If we cannot adequately explain what we do and why it is important, then the trend to downgrade library position requirements will continue and libraries really will be just buildings full of books.” (s. 68) Att tydligt kunna beskriva den kompetens man har som bibliotekarie kräver att yrkesidentiteten är väldefinierad. Kåring Wagman ställer sig frågan hur och om yrket har förändrats över tid och om självbilden påverkats av tidens gång. Den nya tekniken kan ses som en stor förändring inom yrket hos vissa och bara som ett verktyg att utföra sina vanliga uppgifter hos andra.

När det kommer till professionsbegreppet diskuterar Kåring Wagman (2008) även utbildningens relevans för skapandet av identitet, något som Jenny Lindberg (2015) också behandlar i sin avhandling *Att bli bibliotekarie: Informationssökning och yrkesidentiteter hos B&I-studenter och nyanställda högskolebibliotekarier*. Utbildningens akademisering har lett till att den är mer teoretisk och är ett steg i att höja statusen för professionen. Lindberg diskuterar steget från student till anställd bibliotekarie och hur yrkesidentiteten formas däremellan. Hon fokuserar på informationssökning som också är en huvuduppgift hos den medicinska bibliotekarien. Fyra yrkesidentiteter framkommer bland de nyanställda högskolebibliotekarierna och B&I-studenterna i Lindbergs studie. Den första identiteten kallas för den akademiskt orienterade identiteten, vars utgångspunkt inom informationssökning är teoretisk och vetenskapligt grundad kunskap. Den tekniskt orienterade identiteten fokuserar på teknik i form av att till exempel kunna behärska den metodik som krävs inom informationssökning och som används i olika databaser. Denna identitet säger Lindberg är inriktad på avancerad service vilket framkommit efter svar på frågan om huruvida högskolebibliotekarien antar en serviceroll eller en pedagogisk roll. En tredje identitet benämns den kommunikativa identiteten och innefattar kunskap om och interaktion med användaren. Den konservativt orienterade identiteten skiljer sig från de tre andra genom att vara mer folkbiblioteksinriktad och utmärka sig med att inte sträva efter förändring

utan snarare behålla det traditionella. Lindbergs yrkesidentiteter går till viss del att se i min undersökning och visar på att det finns likheter mellan högskolebibliotekarier och medicinska bibliotekarier.

1.6.3 Teoretiska och praktiska yrkesidentiteter

Även Olof Sundin (2003), professor i biblioteks- och informationsvetenskap, har i sin avhandling utgått från utbildning till yrkesperspektivet likt Lindberg (2015) men med fokus på informationssökning bland sjuksköterskor. Sundin beskriver två konkurrerande yrkesidentiteter hos sjuksköterskor när det gäller informationssökning där den ena har en traditionell hierarkisk syn på kunskap där uppfattningen är att den byggs på lång erfarenhet medan den andra, nya identiteten är teoretiskt omvårdnadsorienterad. Den traditionella yrkesidentiteten överlämnar tolkningsföreträde till läkare medan den nya ger utrymme för självständig informationssökning. (Sundin, 2003). Detta är intressant med tanke på att medicinska bibliotekarier har en tydlig roll för den sjuksköterskan som är teoretiskt inriktad medan sjuksköterskan med traditionell inställning inte har samma behov. Det öppnar även upp för att ställa frågan inom medicinska bibliotekariers yrkesidentitet. Finns det liknande motsättningar att upptäcka hos medicinska bibliotekarier, där en traditionell roll sätts emot en nytänkande? Den traditionella rollen innebär ett mer bakåtsträvande synsätt på informationssökning där man hellre frågar en kollega än försöker finna svaret själv. Den nytänkande rollen utbildar gärna sig själv och söker efter nya teoretiska sätt att hantera informationssökning. De två rollerna går att sätta i relation till Hedman och Morings (2006) praktiska och teoretiska identiteter hos bibliotekariestudenter. De beskriver i kapitlet ”At blive bibliotekar – om learing og udvikling af professionsidentitet i uddannelse og praksis” hämtad ur antologin *Bibliotekarerne – En profession i et felt af viden, kommunikation og teknologi* bibliotekariestudenters olika syn på professionsidentiteten. Hedman och Moring menar att akademiseringen av utbildningen gjort att studenter blivit osäkra på yrket och dess identitet då professionsidentiteten inte är helt tydlig. De kommer fram till, utifrån sin undersökning baserad på intervjuer med bibliotekariestudenter, två typer av professionsidentiteter, den praktiskt lagda och den teoretiskt inriktade. Den praktiska identiteten arbetar gärna på folkbibliotek och fokuserar på god service medan den teoriorienterade ofta arbetar på forskningsbibliotek och är mer förändringsbenägen. Ett yrkes utbildning kan ha stor påverkan på yrkesidentiteten eftersom det är där den formas, men är sedan ständigt i utveckling under den yrkesverksamma tiden. Likheter mellan Sundin (2003) och Hedman och Morings (2006) undersökning är de teoretiska (nya) och praktiska (traditionella) identiteterna som framkommit, båda studierna visar att det finns en konflikt och osäkerhet mellan dessa.

1.6.4 Samhällsutvecklingens påverkan på yrkesidentiteten

I den teori som används och presenteras senare i uppsatsen så beskriver Anders Ørom (1993) olika identiteter utifrån ett perspektiv baserat på samhällsutveckling. Bibliotekariers uppgifter har alltid haft en koppling till informations- och kommunikationsteknologiska verktyg som till exempel hanteringen av böcker och webbaserad vägledning i informationskompetens. Med tanke på bibliotekariers strävan att möta användarnas behov så kan man säga att deras professionsidentitet och praktik

har utvecklats i takt med IKT-utvecklingen. (Sundin, 2006) Att tidens gång har stor inverkan på yrkesidentiteten har också Anette Carlsson och Sofia Nordell (2004) skrivit om i masteruppsatsen *Bibliotekarie på 2000-talet. En studie av bibliotekariens förändrade yrkesroll och professionalism*. De diskuterar till exempel bibliotekarien som pedagog, informationsförmedlare samt kommunikatör och menar att rollerna informationsspecialist och pedagog har blivit större under 2000-talet. De diskuterar också hur en riktning mot ämnesspecialist istället för generalist skulle göra det enklare att förmedla yrkets kompetenser. I deras slutsats konstaterar de dock att generalistkompetensen är mer önskvärd och att den förstärker yrkesrollen, en specialisering skulle förändra yrkets karaktär. Biblioteksforskarna Janet Crum och Diane Cooper (2013) skriver om vilka nya roller som framträtt hos biomedicinska bibliotekarier och sjukhusbibliotekarier de senaste 20 åren. Till exempel roller som innebär att analysera och förbättra användarupplevelser, De konstaterar förändringar som att samlingarna numer till stor del består av e-resurser och att bibliotekarierna är mer involverade i informationssökning, medicinsk information och evidensbaserade sökmetoder än tidigare. De jämför även medicinska bibliotekarier inom den akademiska miljön och på sjukhusbibliotek, bibliotekarier på sjukhusbibliotek tenderar att inte utveckla lika många nya roller. Crum och Cooper menar att tidsbrist är en anledning till detta.

Ingrid Magnusson (2006) har skrivit masteruppsatsen ”*Det är som ett eget skapande...*” *Medicinska bibliotekariers syn på pedagogik i en föränderlig värld*, där hon undersöker förändringar i medicinska bibliotekariers användarundervisning och pedagogiska roll. Eftersom uppsatsen är skriven för mer än tio år sedan är den spännande att sätta i relation till mina resultat för att påvisa eventuella förändringar i arbetssätt hos medicinska bibliotekarier. En viktig aspekt är dock att Magnussons undersökning är inriktad på medicinska bibliotekarier i en universitetsmiljö vilket till viss del betyder andra förutsättningar än vad medicinska bibliotekarier som arbetar på sjukhus har. Magnussons masteruppsats visar hur pedagogiken var en stor del i de medicinska bibliotekariernas arbete för tio år sedan. I hennes slutsats framkommer det att bibliotekariens pedagogiska roll påverkas av deras förhållningssätt till yrkesrollen, medarbetare och omvärldens utveckling. Dessa faktorer att förhålla sig till har förändrats de senaste åren vilket pekar på en förändring även av den pedagogiska rollen.

Carlsson och Nordell (2004), Magnusson (2006) samt Crum och Coopers (2013) forskning fokuserar på bibliotekariers yrkesroller, att diskutera dessa kan vara ett sätt att definiera hur yrkesidentitet uppfattas som kommer att användas i min undersökning.

1.6.5 Sammanfattning av tidigare forskning

Den forskning inom yrkesidentitet och bibliotek som är relevant för min studie har behandlat ämnet utifrån ett utbildnings- och yrkesperspektiv där undersökningen tagit avstamp hos både studenter och yrkesverksamma. (Lindberg, 2015; Sundin, 2003; Hedman & Moring, 2006) Både Sundin och Lindberg har ett informationssökningsperspektiv som också är relevant i min studie. Hedman och Moring samt Sundin har i sina undersökningar funnit skillnader mellan en teoretisk och praktisk identitet som till viss del också framgår i Lindbergs avhandling vid en

jämförelse med den akademiskt orienterade identiteten (teoretiska) och den konservativt orienterade identiteten (praktiska). Utöver detta har forskning kring hur samhälls- och IKT-utvecklingen påverkat yrkesidentiteten använts (Carlsson & Nordell, 2004; Crum & Cooper, 2013). Andra faktorer som blir väsentliga i sammanhanget inom sjukhusbibliotek används också som pedagogik (Magnusson, 2006) och marknadsföring (Harneige, 2015). Min uppsats skulle kunna ses som ett komplement till tidigare forskning där olika yrkesidentiteter hos bibliotekarier undersöks men i detta fall ur ett perspektiv riktat på medicinska bibliotekarier.

Tidigare kandidat- och masteruppsatser om yrkesidentitet, främst inriktade på folkbibliotekarier, har i många fall använt sig av och utgått från Tone Schreibers (2006) teori om bibliotekariers yrkesidentiteter, vilket i sin tur grundar sig i en artikel av Anders Ørom (1993). Øroms sex identiteter kommer att användas som verktyg för att lyfta fram och analysera de medicinska bibliotekariernas yrkesidentiteter. Schreiber (2006) har lagt till en sjunde identitet som de kallar *upplevelseidentiteten*, den syftar på de nya arbetsuppgifter som framförallt folkbibliotekarier har kring biblioteket som ett kultur- och mötescentrum med programverksamhet. Identiteten blir aktuell då biblioteket behöver konkurrera mot en förändrad mediekultur vilket inte blir relevant för min undersökning. I nästa avsnitt beskrivs Øroms identiteter.

2 Teori

Anders Ørom (1993), på 1990-talet lektor vid Danmarks biblioteksskola Aalborgs avdelningen, beskriver i sin artikel ”Bibliotekariske identiteter, formidlingsarbejde og arbejdsorganisering” sex olika identiteter hos bibliotekarier. Han menar att bibliotekarier har svårt att hitta sig själva, sin yrkesidentitet, på grund av stora förändringar i samhället, att biblioteksarbetet inte upplevs som en helhet och att informationsteknologins värden strider mot tidigare värderingar, varför det finns ett behov att definiera identiteter. Identiteterna verkar tillsammans med varandra och följer samhällets utveckling från 1960- till 1990-talet. Ørom menar att den samhälleliga utvecklingen har påverkat biblioteken och i sin tur bibliotekariernas identitet på olika vis när det handlar om uppfattningen av arbetsuppgifter. De olika identiteterna ger en beskrivning och definierar bibliotekarier vilket fördjupar yrkesidentiteten. Genom att identifiera vilka identiteter som är aktuella hos de medicinska bibliotekarierna, så kan en fördjupning av hur de förhåller sig till sin yrkesidentitet bli möjlig. Ørom tar upp identiteter som han har identifierat både på folk- och forskningsbibliotek. De identiteter som främst syns på folkbibliotek kan verka irrelevanta för medicinska bibliotekarier som arbetar med informationssökning men då det ofta finns en allmän del på sjukhusbibliotek är det relevant att också ha dessa i åtanke. Resultatet i uppsatsen har analyserats med hjälp av Øroms identiteter som beskrivs nedan.

Kulturförmedlaridentiteten är starkt knuten till litteraturen och förmedlandet av den. Vägledning och samtal med användarna framhåller Ørom som centrala arbetsuppgifter. Kompetensen är inriktad på allmänbildning och god kännedom om samlingarna. Denna identitet har funnits längst av de framtagna identiteterna och tillhör enligt Ørom den intellektuella delen av bibliotekarieuppgifterna som innebär ett fokus på litteratursamlingarna och förmedlandet av dessa.

Nästa identitet benämns *ämnesspecialistidentiteten* vilken också hör till de traditionella biblioteksuppgifterna men då med fokus på ett specifikt ämne. Med traditionella uppgifter menar Ørom de uppgifter som förknippas med tiden när endast boken och kunskapsbildning var i centrum på biblioteken. Ämnesspecialisten ska förmedla kunskap på ett kvalificerat sätt och likt kulturförmedlaren är kommunikationen med användaren i centrum. Denna identitet går att dra en tydlig parallell till forskningsbibliotekarien menar Schreiber (2006), Ørom själv menar att den kan finnas på både folk- och forskningsbibliotek. Min uppfattning är att kulturförmedlaridentiteten till större del finns på folkbibliotek och ämnesspecialistidentiteten på forskningsbibliotek.

Under 1960-talet gjordes organisationsförändringar i Danmark på många bibliotek med målet att bland annat rationalisera arbetet. En följd av detta blev att yrket professionaliseras och det blev viktigt att allt mer särskilja specifika färdigheter och kunskaper som krävs för biblioteksarbete från andra personalgrupper. I takt med detta framkom behovet av *dokumentalistidentiteten* som är inriktad på det så kallade inre arbetet. Fokus ligger på sådant som sker bakom kulisserna, till exempel katalogisering och klassificering som kräver systematiska färdigheter snarare än kulturell kompetens. Professionaliseringen av bibliotekarieryrket i Sverige började på allvar först på 1990-talet genom akademiseringen av utbildningen och huruvida yrket är en profession eller inte är en pågående diskussion (Kåring Wagman, 2008), detta betyder dock inte en frånvaro av dokumentalistidentiteten inom svensk biblioteksvärld. Ett fenomen som Ørom tycker sig se och kopplar till dokumentalistidentiteten är en förskjutning från fokus på den intellektuella sidan av biblioteksarbetet till den tekniska utvecklingen som systematisk bearbetning av data. Detta menar han kan leda till mer professionell service inom dokumentalistidentitetens område med till exempel grundligare sökningar och högre katalogiseringsnivå. Han tycker sig i och med detta se tendenser till att begreppet förmedling kommer att ersättas av begreppet service.

Ørom beskriver hur samhällets utveckling under 1960-talet förändrade bibliotekariernas världsbild vilket gjorde att nya identiteter uppkom. Han pekar på förändringar som teknisk utveckling och sociala förändringar. En omvärdering av bibliotekets allmänna funktion från att tillgodose alla till att se användargrupperns olika behov lade grunden för *socialarbetaridentiteten*. Denna identitet arbetar med målinriktad förmedling, sjukhusbibliotek har en tydlig målgrupp i form av patienter och vårdpersonal vilket gör att arbetet ständigt är målinriktat mot samma typ av grupp, socialarbetaridentiteten arbetar mot olika grupper med särskilda behov. Däremot ingår ett arbete med uppsökande verksamhet för att finna nya grupper och med att uppfylla deras speciella behov, vilket är mer relevant för medicinska bibliotekarier vilket diskuteras vidare i uppsatsens resultat och diskussion.

Informationsorganisatörsidentiteten innefattar arbetet med att kunna organisera och förmedla information inom verksamheten och även utanför institutionen. Det innebär att analysera aktörers och verksamheters varierade behov, att organisera förmedling av information och att skapa olika informationsbehov. Min uppfattning är att denna identitet inkluderar uppgifter som förknippas med chefsarbete och rör ekonomi och organisation. Ørom menar att det finns informationsgemenskaper utanför

bibliotekssfären som biblioteket behöver förhålla sig till som ska uppfylla informationsbehov och ekonomiska kretslopp, detta arbete synliggörs genom informationsorganisatören. Eftersom avgränsningen i min undersökning är till medicinska bibliotekarier som arbetar med informationssökning och inte avser chefsarbete är identiteten inte speciellt närvarande i resultat och analys.

Informationsförmedlaridentiteten är den sist tillkomna av identiteterna och ställer höga krav på bibliotekarier att behärska tekniska informationsförmedlingssystem och frångår de tidigare kultur- och kunskapsfokuserade identiteterna, även om de i viss mån flyter in i varandra. Ørom menar att den stora skillnaden ligger i att se förmedlingsarbetet som problem vilka går att lösa med hjälp av teknik och teknologisk orientering. Ørom sammanfattar utvecklingen: ”Fra beherskelse af viden, kultur og kommunikation til beherskelse af elektroniske informationsformedlingssystemer.” (Ørom, 1993, s. 40)

Flera olika identiteter kan ses hos en och samma person och även identiteternas egenskaper kan flyta ihop med varandra. Genom att applicera verktygen, det vill säga de olika egenskaper och arbetsuppgifter som identiteterna innefattar, på resultatet så analyseras hur de medicinska bibliotekariernas yrkesidentitet uppfattas. Även eventuella avvikelser från Øroms identiteter kommer att belysas.

3 Metod

I metodstycket beskrivs val av metod följt av hur empirin har samlats in, därefter beskrivs hur analysen har genomförts.

En kvalitativ metod har använts då syftet och uppsatsens frågeställningar kräver medicinska bibliotekariers egna uppfattningar och unika erfarenheter för att besvaras. Kvalitativa metoder används ofta för att studera erfarenheter och personliga uppfattningar, i denna uppsats tillämpas semistrukturerade intervjuer. Kvale & Brinkmann (2014) menar att ju mer strukturerad intervjusituation, desto enklare blir det att koppla det till den teori som anammas, medan ett mer ostrukturerat förhållningssätt kan ge mer oväntade svar. Bryman & Nilsson (2011) beskriver att kvalitativa intervjuer bör ha en flexibilitet och följsamhet, dessa egenskaper har jag haft i åtanke vid själva intervjutillfället. Mitt arbetssätt har därför varit att utgå från en utarbetad intervjuguide med strukturerade frågor men vara lyhörd och uppmärksam på andra spår som kan fångas upp under intervjun då de oväntade svaren också kan vara av stor vikt och ha relevans.

Urvalet är främst ett bekvämlighetsurval. Med tanke på studiens omfattning och tidsram så blev svarsfrekvensen det som påverkade urvalet, snabb återkoppling fick avgöra vilka respondenter som intervjuades. Samtliga intervjuer förutom provintervjun, som skedde under en fysisk träff, har utförts via telefon. Bryman & Nilsson (2011) menar att kostnad och tid kan vara orsaker till att inte hålla intervjuer av det direkta slaget, vilket i det här fallet också är skäl till att telefonintervjuer är den metod som använts. De kriterier som har varit nödvändiga för respondenterna är att de ska arbeta med informationssökning på ett medicinskt bibliotek som ger kunskapsstöd till vårdpersonal.

Min erfarenhet av att ha arbetat på ett medicinskt bibliotek kommer i undersökningen vara en fördel då jag har en inblick i den medicinska biblioteksvärlden som kan underlätta förståelse för intervjupersonernas kontext. Detta ställer dock krav på att vara tydlig i analysen och inte hoppa över steg. Det finns en risk att också intervjupersonen hoppar över steg om min erfarenhet är känd, därför valde jag efter att ha uppmärksammat konsekvenserna av detta efter den första intervjun att vidare inte tillkännage min erfarenhet.

3.1 Genomförande

En intervjuguide arbetades fram baserad på tre olika ingångar till yrkesidentiteten. Inspiration till de tre delarna hämtades från Øroms teori och tidigare forskning. Den första, *yrkesidentitet och arbetsuppgifter*, tillkom för att identifiera respondentens förhållande till sina uppgifter och yrkestitel då Ørom använder beskrivningar av egenskaper och arbetsuppgifter för att definiera identiteterna. Den andra delen benämns *informationssökning* och sätter respondentens huvuduppgift i fokus och detalj. Den tredje delen handlar om *interaktionen med användare* och placerar respondenten i förhållande till användaren för att studera respondentens uppfattning av det sociala samspelet vilket enligt Sundin (2003) har betydelse för yrkesidentiteten. Då en del av medicinska bibliotekariers arbetsuppgifter sker i mötet med användare så är det av intresse att också undersöka detta. Efter att ha konsulterat intervjuguiden med handledare så genomfördes en provintervju för att säkerställa intervjuguidens förmåga att möta uppsatsens syfte. Provintervjun visade sig ge många intressanta svar och uppmärksammade mig på att förtydliga en del frågor genom att till exempel ange vilket perspektiv frågan var tänkt att utgå ifrån. (se *Bilaga 2*) Då nivån på intervjun anses vara av likvärdig kvalitet som de andra genomförda intervjuerna så har den använts som material i uppsatsen.

För att komma i kontakt med respondenter skickades ett mail med förfrågan ut till sammanlagt sju chefsbibliotekarier och en funktionsbrevlåda, den sistnämnde användes av den anledningen att någon personlig mailadress inte fanns tillgänglig. Utskicket sändes till chefsbibliotekarier så att det skulle hamna hos en person med möjlighet att fördela förfrågan för att undvika att utskicket förbisågs. Webbsidan Vårdverktyget var till stor hjälp vid uppsökandet av sjukhusbibliotek att höra av sig till, där fanns också en samlad lista över Sveriges sjukhusbibliotek med användbara länkar (www.vardverktyget.se). Från de åtta tillfrågade genererades uppgifter till fyra medicinska bibliotekarier. Respondenterna fick i sin tur ett nytt mail innehållande etiska aspekter, uppsatsens syfte och vidare information (se *Bilaga 1*). Därefter genomfördes fyra semi-strukturerade intervjuer med medicinska bibliotekarier som arbetar på sjukhusbibliotek. Alla respondenter kommer från mellanstora till stora städer, från 60 000 invånare eller mer.

I förberedelserna inför intervjun samlades även information in om biblioteket i fråga genom att studera hemsidor och sociala medier. Respondenten fick två förslag till hur intervjun skulle genomföras, antingen genom Skype eller telefon. Vid tillfällena när det inte spelade någon roll blev telefon det alternativ som tillämpades för att undvika tekniska hinder. Vid telefonintervju finns ingen möjlighet att ta del av respondentens

kroppsspråk men det anses i sammanhanget, med tanke på syftet, vara irrelevant. Respondenterna informerades också om att samtalet spelades in. Inspelningarna transkriberades i mån av tid samma dag som intervjuerna ägt rum.

3.2 Analysmetod

Intervjuerna transkriberades på ett formellt skriftspråk utan språkljud då det inte är intressant i sammanhanget och gör materialet enklare att studera. Därefter genomfördes en kvalitativ innehållsanalys. Transkriberingarna bearbetades genom flera läsningar följt av en genomgång av vilka identiteter utifrån Øroms teori som gick att urskilja i intervjuerna. Detta gjordes genom att granska respondenternas svar och leta efter egenskaper och arbetsuppgifter att koppla ihop med de olika identiteterna. Eftersom Øroms identiteter kan överlappa varandra där en person kan uttrycka flera identiteter så uppmärksammades mönster snarare än individuella uppfattningar i analysarbetet.

Vidare undersöktes vilka teman och mönster som framgick. Dessa strukturerades upp under liknande rubriker som intervjuguiden utgick ifrån, men med viss modifikation för att överensstämma med resultatet, *yrkestitel och identitet*, *informationsförmedlare* samt *interaktionen med användare*. Den tidigare rubriken informationssökning ersattes med informationsförmedlare för att uppmärksamma den mest synliga identiteten hos respondenterna. Utifrån de identifierade yrkesidentiteterna och de teman som hittats plockades precisa meningar ut för att illustrera materialet i resultat och analys.

4 Resultat och analys

Denna del inleds med en presentation av respondenterna, följt av resultatet från intervjuerna uppdelat under tre rubriker; *yrkesidentitet och titel*, *informationsförmedlare* samt *interaktionen med användare*. Rubrikerna är ungefär detsamma som användes i intervjuguiden men med viss modifikation anpassat till resultatet. Resultatet kommer löpande att analyseras med hjälp av tidigare forskning och Øroms teori för att sedan i påföljande avsnitt diskuteras och sätts in i ett större perspektiv.

Respondenterna benämns respondent 1-5. Noteras bör att fyra av biblioteken är organiserade med en allmän och medicinsk del medan det femte som representeras av respondent 5, endast har en medicinsk del. Nedan följer en kort presentation.

Respondent 1 har arbetat som medicinsk bibliotekarie i 16 år och har en kandidatexamen i biblioteks- och informationsvetenskap, respondenten använder sig av titeln medicinsk bibliotekarie.

Respondent 2 titulerar sig bibliotekarie och har arbetat på sjukhusbibliotek i 35 år, hen har gått bibliotekarieutbildningen i Borås 1980.

Respondent 3 använder sig också av bibliotekarie som titel, har studerat biblioteks- och informationsvetenskap i Uppsala och har arbetat på sjukhusbibliotek i åtta år.

Respondent 4 kallar sig också bibliotekarie och har en magister i biblioteks- och informationsvetenskap från Borås. Hen har jobbat i två år som medicinsk bibliotekarie.

Respondent 5 har studerat masterutbildningen i Umeå och har arbetat på sjukhusbibliotek i 12 år, hens titel är bibliotekarie.

4.1 Yrkestitel och identitet

Fyra av respondenterna har yrkestiteln bibliotekarie och en kallar sig medicinsk bibliotekarie. En respondent påtalar att titeln systembibliotekarie varit på tal för att specificera ämneskunskapen men är inget som har ändrats. En annan respondent är väl medveten om att många omtalar sig medicinska bibliotekarier, men väljer själv att kalla sig för bibliotekarie på medicinskt bibliotek. Även informationsspecialist eller informatiker är titlar som diskuterats av respondenterna.

Respondent 1 tar upp titeln informationsspecialist och tycker inte att bibliotekarie-titeln är viktig att behålla. ”jag tycker att vi egentligen kan heta informationsspecialist för det skulle bli tydligare.” Respondent 5 diskuterar vidare titelbenämningen med en annan slutsats, att det är önskvärt att hålla kvar vid titeln bibliotekarie.

[...] jag är mer för att stärka bibliotekarietiteln än att byta till en annan titel [...] det kanske hade varit enklare att byta titel och kalla sig något annat, för att då skulle det inte finnas några förutfattade meningar och folk skulle ändå veta vad man sysslar med. Ja det är mitt argument att vi får ändra uppfattningen om vad en bibliotekarie är istället för att byta titel.

Att det finns en ambivalens i uppfattning och förhållningssätt till bibliotekarietiteln hos respondenterna syns i citatet ovan. Respondenterna vill behålla titeln bibliotekarie men tycker samtidigt att det hade varit av betydelse att ha en annan titel.

Bibliotekariebegreppet ifrågasätts av respondenterna genom att titeln bibliotekarie ger associationer som inte stämmer överens med den medicinska bibliotekariens arbetsuppgifter. Respondenterna menar att den kan vilseleda kring vad deras huvudsakliga arbete handlar om. Respondent 5 tar upp följande exempel:

[...] man tänker att på sjukhus, att det är någon [bibliotekarien] som går med bokvagn och att det blir något negativt i den här världen, att man kanske skulle ha en annan titel, att man är informatiker eller informationsspecialist för att visa att man gör något annat än det traditionella.

Alla respondenter tycker att deras huvudsakliga arbetsuppgifter stämmer överens med den titel de har, även om respondent 3 själv väljer innebörd av ordet bibliotekarie.

Ja alltså det är väldigt mycket vad man själv gör det till, för mig är inte bibliotekarie någon som har någonting med böcker att göra vilket man kanske när man säger till folk att man är bibliotekarie så är nästa fråga läser du mycket? Det var längesen jag läste en bok, nej men jag sysslar inte alls med litteratur i tryckt form på det sättet utan mina huvuduppgifter är elektronisk litteratur, e-tidskrifter, e-böcker, databaser och så vidare. Om jag fyller titeln med innehåll själv så ja [då är bibliotekarie en bra titel].

Respondenternas kommentarer går att sätta i förhållande till Carlsson och Nordells (2004) referens till Lena Olsson (1995) som diskuterar om bibliotekarier ska utvecklas

till ämnesspecialister för att enklare kunna definiera sin kompetens eller förbli generalister med bred kunskap. Titlarna som respondenterna tar upp, systembibliotekarie, informatiker och informationsspecialist är mer ämnesspecifika och tar bort en del av bredden i bibliotekariebegreppet. Det är också en skillnad på att ha ordet bibliotekarie med i titeln och att helt överge den som i fallet med informationsspecialist och informatiker. Majoriteten av de tillfrågade vill ha kvar och försöka stärka titeln istället för att byta ut den. Utifrån titlarna skulle alltså bibliotekarierna hellre se sig som att de besitter en generalistkompetens än en ämneskompetens. En anledning till att samtliga tycker att bibliotekarie är en bra titel kan vara att fler uppgifter än endast informationssökning och undervisning ingår i bibliotekariernas arbetsuppgifter, de har till viss del en generalistkompetens. De gör inte bara en sak, vilket framkommit i intervjuerna, utan har oftast andra uppgifter som går att koppla till kulturförmedlaridentiteten. Till exempel så beskriver respondenterna att de står i informationsdisk och förmedlar litteratur i olika former genom bokvagn eller tjänsten ”ring så kommer vi”. ”Ring så kommer vi” innebär att inneliggande patienter som önskar böcker ringer till biblioteket och får sedan litteraturen levererad till sin avdelning på sjukhuset av bibliotekarien.

Sjukhusbiblioteket behöver många gånger arbeta mycket med att marknadsföra sig och synas på sjukhuset, vilket har framkommit i respondenternas svar. Ett sätt att knyta an detta till Ørom (1993) skulle kunna vara genom socialarbetaridentiteten och det uppsökande arbetet inom identiteten och vidare koppla det till marknadsföring av biblioteket. Øroms definition fokuserar dock mer på olika användares behov vilket gör att identiteten blir svårplacerad i sjukhusbiblioteksvärlden. Istället skulle en vidare tolkning av socialarbetaridentiteten kunna innebära att den ersätts med en kommunikatörsidentitet. De medicinska bibliotekarierna behöver kommunicera ut sin verksamhet och kompetens till vårdpersonalen som annars kan förbli ovetande om den hjälp de har att tillgå. Respondent 4 berättar om att biblioteket har svårt att synas i marknadsföringen av sjukhuset på grund av att de inte får plats på hemsidor eller i sjukhusets fysiska rum då skyltningen ska vara anpassad till patienten: ”att vi inte syns på webben och inte jättemycket fysiskt gör ju att vi har svårt att hitta nya användare som inte redan vet att dom vill ha ett bibliotek.” Ett ökat behov av kommunikatörsuppgifter blir även tydligt i vissa fall på grund av placeringen av biblioteket på sjukhuset. Respondent 3 säger: ”vi jobbar mycket utåt med tanke på var vi befinner oss, i en kulvert långt ner från verksamheten, härnere är det mattransporter och allt möjligt som försiggår...”. Samma respondent menar att det är svårt att nå ut i en sjukvårdsorganisation där man inte riktigt passar in, men det verkar på flera av sjukhusen bildas olika centrum där kunskap lyfts fram vilket verkar positivt för bibliotekens tillväxt.

Att bibliotekarierna anstränger sig för att synas går att koppla till Sundins (2003) studie om sjuksköterskor där han beskriver två typer av syn på kunskap hos sjuksköterskor som också skulle kunna appliceras på bibliotekarier. De medicinska bibliotekarierna arbetar aktivt med att försöka nå personal på sjukhuset, till exempel genom att besöka kliniker och synas i sammanhang där vårdpersonalen också är och försöker därmed påverka sjuksköterskesynen på traditionell kunskap till att bli mer teoretiskt omvårdsorienterad. ”Vi går ut till verksamheten och berättar vilket stöd man kan få” säger respondent 5. Samtliga respondenter tydliggör och står enade i att de arbetar för

en evidensbaserad vård, de har därmed en liknande syn på kunskap som den som Sundin (2003) funnit hos de teoretiskt omvårdnadsorienterade sjuksköterskorna.

Att sjukhusbibliotek är svårplacerade i organisationen kan också göra identiteten komplicerad att definiera. Respondent 3 berättar:

Jag upplever det som att det är väldigt svårt att nå ut i en sjukvårdsorganisation där man inte riktigt passar in någonstans som bibliotek, man sysslar inte med patientverksamhet på något sätt, man är inte administration heller på något riktigt sätt, vi har legat under väldigt många olika enheter, tidigare transport, sen fastighet, service för tjänster, nu har vi hamnat under enheten för högre utbildning där man börjat prata mer om personalens vidareutbildning där biblioteket kommer in.

Det verkar inte vara bibliotekariernas uppgifter som påverkar deras identitet mest utan snarare omständigheter runtomkring som till exempel att sjukhusbiblioteket inte har en given plats i sjukhusorganisationen. Den fysiska placeringen av biblioteket på sjukhuset kan också ha betydelse vilket några respondenter pekade på. Respondent 4 berättar om en enhets placering ”det ligger på våning 1 vid en entré som är jättesvårt att hitta för att det finns så många olika mottagningar som har samma adress, så den placeringen är inte jätteoptimal kan man säga.” Thomas (2012) beskriver hur det är viktigt för att användarna ska hitta biblioteket: ”En allmänt vedertagen sanning är att bibliotekens fysiska placering har stor betydelse för utnyttjandegraden. Detta torde också gälla sjukhusbiblioteken. Den fysiska placeringen av sjukhusbiblioteket kan ha en avgörande betydelse för utnyttjandet.” (s.10). Att ingå i en enhet som inte syns på sjukhuset kan få konsekvenser för bibliotekariernas yrkesidentitet genom att de inte känner sig behövda. Ingen av respondenterna uttryckte dock någon osäkerhet kring detta. Sjukhusen har patientfokus och det är det viktigaste att ta hänsyn till, det är angeläget för bibliotekarierna att hitta sin plats i vårdkedjan och se sin roll som kunskapsförmedlare för en säker vård. Respondent 4 berättar om fokus på patienten: ”Det som i slutändan kan göra det bättre för patienterna är det som det handlar om på sjukhusbiblioteket, det är patienten som står i fokus och vården av patienten som ska göras så bra som möjligt.”

Sjukhusbibliotek är i vissa fall kombinerade med en allmän del och en medicinsk del vilket skulle kunna påverka yrkesidentiteten då de medicinska bibliotekarierna kan uppfatta att de har en dubbel identitet. I intervjuerna framgår det att fyra bibliotek är kombinerade medan ett är enbart medicinskt. Att det skulle medföra några negativa konsekvenser för bibliotekariernas identitet har inte framgått. Respondent 2 berättar ”det är snarare roligt att man ena dagen kan hålla på med någon som letar efter hur man ska klippa tändarna på marsvinet och nästa gång handlar det om någon avancerad MR-undersökning, det är bara stimulerande.” Däremot noteras åsikter om att det skulle kunna förtydliga vad biblioteket gör och kan hjälpa till med, om det var fullt fokus på den medicinska delen. Den allmänna delen kan dock också användas som en del i marknadsföringen och vara en fördel att behålla enligt respondent 1:

[...] på ett sätt skulle det kanske vara bra att det var uppdelat att det bara var ett medicinskt bibliotek men samtidigt tror jag att man skulle förlora på det för nu fångar man ändå upp dom som är inne och lånar en rolig bok och så kan man göra lite marknadsföring och tala om, dom ser vad som finns här.

Respondent 3 har en annan uppfattning och menar att det finns en tydlig uppdelning

mellan användarna:

[...] det finns väldigt olika uppfattningar om vad vi har för verksamhet egentligen, för dom som lånar skönlitteratur tror jag inte bryr sig om facklitteraturen överhuvudtaget och nån som vill ha hjälp med att söka artiklar har väl sett att det finns böcker i hyllan men det är ingenting som dom är intresserade av riktigt.

4.2 Informationsförmedlare

Huvudsakliga arbetsuppgifter hos respondenterna är undervisning främst i form av handledning, informationssökning, arbete med databaser och informationstjänst. Uppgiften informationstjänst kan innefatta arbete mot den allmänna delen då respondenterna kan möta både personal och patienter ute i biblioteksrummet vilket diskuterades i föregående stycke. Informationssökning och arbete med databaser sker ofta som förberedelse inför en handledning varav de tre momenten kan sägas hänga ihop. Respondent 3 berättar hur ett handledningstillfälle kan se ut:

[...] om det kommer in en person som vill ha hjälp med en sökning och man hittar ingenting i det ämnet, så märker man att frågan är felställd. Att man tillsammans bollar fram, det är rätt mycket handledning och inte så mycket sök klicka på den där knappen, utan mer teoretiska söktankar, det är väldigt tillfredsställande när man kan hjälpa dom som inte vet vad dom är ute efter, att man tillsammans letar fram det.

Respondent 4 berättar om handledningstillfället: ”det kan vara allt ifrån att formulera sökfråga, hitta sökord, till faktiska sökningar i flera olika databaser.”

Informationssökning och arbete i databaser kan också ske utan att det leder till ett handledningstillfälle då sökningar kan göras på beställning av personal på sjukhuset eller andra instanser. Två respondenter framhåller arbetet med HTA (Health Technology Assessment) som går ut på att söka information om ny teknik och nya metoder som ska provas inom vården. Respondent 5 förklarar:

[HTA] handlar om de projekt som utvärderar olika metoder och tekniker som finns i vården till exempel om man ska köpa in ny dyr teknik så ska man först kolla att det finns evidens för den här tekniken och då är det vi som hjälper till.

Bibliotekarierna bidrar med sökningar till exempel till olika HTA-projekt. Baserat på ovan nämnda arbetsuppgifter så är Øroms (1993) informationsförmedlaridentitet mest relevant för medicinska bibliotekarier, arbetet i databaser och handledning av informationssökning är huvuduppgifter som stämmer överens med informationsförmedlaren. Att kunna hantera tekniska system framkommer som centrala uppgifter hos respondenterna vilket Ørom framhåller som ett kriterium för att uppnå förväntningarna på informationsförmedlarrollen. Vid sökningar är det viktigt att kunna hantera databaser, till exempel förklarar respondent 4 att ”då gör vi sökningen [informationssökning] i flera olika databaser så skickar vi vidare, så slipper de göra själva sökningen utan får istället ett resultat som de bara behöver läsa igenom med relevanta artiklar”.

Respondenterna beskriver att de tillhandahåller information inom medicinsk forskning

genom databaser och ser till att personal och studenter vet var och hur de kan hitta informationen. Respondent 4 förklarar:

Hela den medicinska biblioteksvärlden rör sig kring artiklar, det är det läkare och sjuksköterskor läser för det är där den senaste informationen finns och då hjälper vi till med och lär ut hur dom själva kan tillgodogöra sig den här typen av litteratur eller så vi ger vi litteraturen till dom som inte har tid, möjlighet eller kunskapen att hämta den själv.

Delar från ämnesspecialistidentiteten och dokumentalistidentiteten skulle också kunna appliceras på medicinska bibliotekarier då som tidigare nämnts Øroms identiteter kan flyta in i varandra. Till exempel handlar ämnesspecialistidentiteten, som kan sägas vara relevant för forskningsbibliotek, om att kommunicera ut en specifik kunskap till användaren vilket informationsförmedlaren också gör. I detta fall handlar det om medicinsk forskning. Egenskaper som krävs av informationsförmedlaren är snabbhet och effektivitet gällande arbetet med systemen och förmedling. Då ämnesspecialistidentiteten inte täcker in området kring tekniska systemfärdigheter så ligger informationsförmedlaridentiteten ändå närmre till hands att beskriva den medicinska bibliotekariens yrkesidentitet.

Begrepp som dykt upp i analysen av intervjuerna jämte förmedling är service och pedagogik. Ørom (1993) förutspår i sin artikel att förmedling kommer att ersättas med service, han menar att utvecklingen av system och effektiva lösningar tenderar att professionaliteten höjs och att service blir ett mer passande ord. Service och pedagogik diskuteras även i Lindbergs (2015) undersökning av högskolebibliotekarier där det framkommer att den tekniskt orienterade identiteten arbetar med avancerad service. Avancerad service kan till exempel vara arbete i databaser, som även de medicinska bibliotekarierna arbetar med enligt respondenternas svar. Att leverera en sökning skulle kunna definieras som en typ av service till användaren, istället för att förmedla. Respondent 4 säger:

[...] sen kan man tolka service på olika sätt här tolkar vi service som att vi ger våra användare det vill säga personalen vad dom behöver för att arbeta evidensbaserat och kunna ge bra vård till patienterna, vi är en hjälpfunktion/service.

Service innebär i det här fallet att användaren får ett resultat utan att själv vara delaktig, men många gånger sitter användaren med och då är förmedling en bättre förklaring till vad bibliotekarien gör. Respondent 2 talar till exempel om service när det gäller informationssökning: ”det skiljer sig från universiteten också eftersom dom har ett mer pedagogiskt uppdrag än vad vi har, vi har vår tyngdpunkt på service när det gäller informationssökning”. Respondent 1 säger ”Jag skulle säga att jag är jätteserviceinriktad faktiskt, mera reaktiv än proaktiv”, vidare beskriver respondent 1 förhållandet till service och pedagogik:

När vi har kurser och salsundervisning då är det en del pedagogik och vi tänker igenom att det ska flyta men när man sitter med en person, från början när jag började med det här då hade man något slags mål att visa hur PubMed och Cinahl [medicinska databaser] fungerar, nu har man kanske lite gått ifrån det faktiskt.

De pedagogiska tankarna verkar vara något som avtagit i arbetet. Enligt några av respondenterna har pedagogik inte samma betydelse på sjukhusbibliotek som på

universitetsbibliotek. Där ska studenterna lära sig hur de ska gå tillväga. På sjukhusbibliotek handlar det om att tillhandahålla det personalen vill ha, sen kan det ske genom att visa användaren, det vill säga förmedla, eller leverera en färdig sökning. Att en av respondenternas huvudsakliga sysslor handlar om att ge service till användarna blir i samtliga intervjuer tydligt, även om definitionen i viss mån inte vill användas av alla respondenter, till exempel respondent 5:

Alltså stöd är man men man är också en samarbetspartner så det är också en definitionsfråga vad service är, det är en sorts service, men det är mer ett samarbete när man lånar ut en bok det är en service, men i söksituationen så är det mer ett samarbete, till viss del service.

Respondentens svar pekar återigen på begreppsdefinitionen vilket också diskuterades i samband med bibliotekarietiteln som nämns i föregående avsnitt.

4.3 Interaktionen med användare

Förutom faktorer som arbetsuppgifter och den kontext som sjukhusbiblioteket utgör så kan också interaktionen med användarna påverka hur bibliotekarierna ser på sin yrkesidentitet. Respondent 4 berättar om en situation med en användare:

Hon behövde hjälp att få ner sökresultatet och mer inriktat på det just hon ville, mer relevant för henne och vi lyckades med det tillsammans genom att tänka igenom sökorden, framförallt efteråt var hon jättelycklig för hon insåg att nu har du besparat hur mycket tid som helst åt mig och då blir man glad när man får ett sånt omdöme.

Respondent 3 säger ”Majoriteten av alla tillfällen så blir man bra bemött, man får jättemycket tack tillbaka och framförallt återkommande besökare, det är nog aldrig man blir illa bemött.” Respondenterna gör tydligt att den direkta återkoppling som ges av användarna gör arbetet betydelsefullt och inger en känsla av att bidra till vården.

Något som kan vara problematiskt på sjukhusbibliotek är när kulturförmedlaridentiteten, som verkar vara den bibliotekarieidentitet användarnas uppfattning om sjukhusbibliotek kretsar starkast kring, blir den dominanta istället för informationsförmedlarrollen. En viss frustration kring detta framgick i det insamlade materialet. Respondent 1 säger:

Det kan jag säga att om man säger att man jobbar på bibliotek till någon som inte vet vad vi gör på sjukhusbibliotek så får man bara frågan kan du tipsa om en bra bok, det är ingen som fattar faktiskt, om man inte jobbar på ett sjukhus eller håller på med forskning eller någonting som fattar vad man gör.

Men det verkar också fungera som ett sätt för bibliotekarierna att försöka synas mer och komma ut på klinikerna och berätta vad dom kan hjälpa till med enligt respondent 3:

Men annars så tror jag det blir bättre och bättre ju mer vi jobbar med att synas utåt och ju fler som vet vad vi sysslar med så det hänger bara på oss, man kan inte sitta och säga nej det är ingen som vet vad vi gör då är det fel på oss för att vi inte har kommunicerat rätt.

Respondent 1 beskriver att personalen ofta inte är medveten om den hjälp de kan få.

Det kan jag märka när jag är på klinikbesök att dom [säger]”Åh vad bra det här skulle vi vetat”, då är det någon på kliniken som fått vittring om att vi finns och kan komma och berätta. ”Oj har

vi allt det här”, ”har vi PubMed [medicinsk databas]?” Det finns jättestora kunskapsluckor om vad vi kan erbjuda.

Respondent 3 har liknande erfarenheter:

Vi måste se till att vi är relevanta hela tiden ”Det behövs inga bibliotekarier” sa en st-läkare som jag satt och undervisade i hur man söker i databaser, förstår du situationen som vi befinner oss i, ja så nickade han, haha. Det uppfattas som att man inte är så jättemycket bibliotekarie utan en informationslots eller vad man kan kalla det för, allt finns ju på internet så vad ska dom med oss till?

Samtidigt så beskriver respondenterna att de också har andra uppgifter som ligger närmre kulturförmedlaridentiteten. Respondent 2 berättar att de ”gör allting mer eller mindre och har inte några biblioteksassistenter”. Eftersom sjukhusbibliotek ofta är små så är det nödvändigt att även göra andra arbetsuppgifter än sin huvudsakliga. KB:s (2016) statistik visar som tidigare nämnts i bakgrunden att sjukhusbibliotek är bemannade med ungefär en till sju årsverken per enhet. När biblioteken har så få anställda, med allt färre biblioteksassistenter, blir arbetsuppgifterna av alla de slag. Även om det finns en problematik i att användarna inte vet vad bibliotekarierna kan erbjuda så verkar bibliotekarierna själva trivas med båda rollerna på den allmänna och den medicinska delen.

Sjukvårdens tillstånd som en pressad och underbemannad organisation blir tydlig även på biblioteket då samtliga respondenter tar upp tidsbrist som en negativ konsekvens för användarna. Tre respondenter beskriver hur de tidigare haft undervisning vid specifika tillfällen vilket nästintill frångåtts helt på grund av dålig uppslutning, istället behöver bibliotekarierna anpassa sig efter vårdpersonalen och erbjuda hjälp när de kan.

Respondent 3 förklarar:

Tidigare har vi haft fasta tillfällen vid kanske två per termin när vi suttit i datasal och visat en specifik databas under två timmar vilket vi har slutat med eftersom det inte kom någon. För att dom flesta [användarna] söker inte hjälp eller stöd på biblioteket förrän dom behöver kunskapen och det kanske inte är vid dom här tillfällena utan dom behöver det vid det här tillfället och då ska vi finnas tillgängliga.

Detta går att jämföra med det fokus Magnusson (2006) har i sin undersökning om medicinska bibliotekariers pedagogiska roll som visar att salsundervisning är en stor del av arbetet. Enligt respondenterna har den största delen av salsundervisningen istället övergått till handledning med en eller flera personer vilket visar på en förändring i arbetssättet de tio senaste åren. De medicinska bibliotekarierna behöver ha en hög anpassningsnivå och arbeta flexibelt för att möta vårdens behov. ”När någon ringer och vill ha hjälp då ska vi komma.” säger respondent 3. Undervisningen frångår till viss del också den pedagogiska biten och är mer en service bibliotekarierna utför, beroende på om det handlar om studenter eller personal och användarens önskan. Respondent 3 fortsätter: ”vi utbildar gärna men trycker också på att vi kan stödja dig i det här arbetet, lämna in en lista med sökord till exempel så kan vi hjälpa till och söka reda på artiklar i det ämnet.”

Respondenterna menar att det finns en större vilja och medvetenhet hos användare som nyligen har använt biblioteket, vid till exempel studier, att använda sjukhusbibliotekets resurser. Respondent 4 säger:

Dom som är vana vid att studera som kanske är inne i en kurs eller nyligen har studerat, dom är oftast mer benägna att vända sig till biblioteket för dom har varit på biblioteket för inte så länge sedan, jag upplever också att dom har lite mer förtroende för biblioteket.

Det är också en frivillighet att använda biblioteket som respondent 5 säger: ”här finns inte ett krav på att personalen ska lära sig någonting utan det är snarare utifrån intresse och att man själv vill förbättra sin verksamhet.” På grund av detta är personalen ofta tacksam för den hjälp de får eftersom den är självvald.

Innan diskussionen tar vid följer en kort sammanfattning av de viktigaste resultaten. Respondenterna kallar sig helst bibliotekarier men med en viss tvekan, en mer ämnesspecifik titel kan ge en tydligare bild av vad de gör. Flera av respondenter tar upp en problematik med att användare inte vet vad sjukhusbiblioteket kan hjälpa till med. Ett ökat kommunikationsbehov synliggjordes just för att användarna inte är medvetna om sjukhusbibliotekens resurser. Den tydligast framträdande identiteten som framkommit är informationsförmedlaridentiteten då informationssökning och arbete i databaser är huvudsakliga uppgifter. I relation till denna identitet är begreppet service relevant och huruvida det förhåller sig till förmedling. Vidare i diskussionen kommer vilka identiteter som går att utläsa från respondenternas svar presenteras djupare.

5 Diskussion

I denna del kommer analysen fördjupas utifrån frågeställningarna som ställs i uppsatsens inledning. Frågeställningarna handlar om yrkesidentitet, yrkesrollen informationsförmedlare och hur medicinska bibliotekarier uppfattar sina arbetsuppgifter. Resultatet visar att det finns en komplexitet i hur bibliotekarierna själva uppfattar sin yrkesidentitet. En distansering är tydlig hos respondenterna där de tar avstånd från den kulturförmedlande identiteten samtidigt som de arbetsuppgifter som ingår i det konceptet också är värdefulla för dem. Efter att ha kartlagt respondenternas arbetsuppgifter så visar det sig att de övriga identiteterna, förutom informationsförmedlaridentiteten, knappt är närvarande i yrkesrollen. Kulturförmedlaridentiteten finns synlig och till viss del socialarbetaridentiteten men de övriga, ämnesspecialistidentiteten, informationsorganisatören och dokumentalistidentiteten, har inte identifierats i någon större utsträckning utifrån resultatet från respondenterna. Vissa egenskaper hos identiteterna flyter dock ihop med informationsförmedlaridentiteten och kan därför synas. Då ett krav på urvalet av respondenterna var att de skulle arbeta med informationssökning så finns det med stor sannolikhet andra anställda på sjukhusbiblioteken som går att koppla ihop med till exempel dokumentalistidentiteten och informationsorganisatören, så helt går inte dessa att avskrivs.

Det visade sig problematiskt för respondenterna att användarna inte vet vad de medicinska bibliotekarierna kan hjälpa till med. En uppfattning som även hos folkbibliotekarier är vanlig. Kåring Wagman (2008) skriver: ”Många har pekat på avsaknaden av en tydlig beskrivning av bibliotekariers kompetens. Yrkeskåren är dålig på att sätta ord på sina särskilda kunskaper och berätta vad den kan bättre än andra yrkesgrupper.” (s.6). Att det inte finns en tydlighet i yrkets kompetens kan bero på att

bibliotekarierna själva har svårt att definiera sin yrkesidentitet. Även specifikt inom sjukhusbibliotek är det svårt att nå ut med sin kompetens. Thomas (2012) beskriver hur sjukhusbibliotek i det allmänna medvetandet, men också inom biblioteksvärlden, förknippas med att ha patienter som primär målgrupp. Enligt respondenterna är vårdpersonal deras primära målgrupp vilket visar på att det finns en delad uppfattning. Patienter är en målgrupp men vårdpersonalen är minst lika stor. Många gånger vet inte vårdpersonalen om bibliotekets funktion och det kunskapsstöd som vården kan få enligt mina respondenter. Kanske skulle en sådan förändring som att byta titel från bibliotekarie till informationsspecialist förändra synen på de medicinska bibliotekarierna. Respondenterna visade ett engagemang när det kom till denna fråga men de flesta föredrog att behålla bibliotekarie-titeln. En orsak kan vara att den breddar kompetensen till att vara mer generell än ämnesspecifik.

I uppsatsens inledning nämns att det kan påverka bibliotekariernas yrkesidentitet att de arbetar på ett bibliotek med både en allmän och en medicinsk del (Thomas, 2012). Detta konstaterades i resultatet inte vara någon problematik för respondenterna utan i vissa fall istället vara en fördel och berika arbetet. Hedman och Morings (2006) undersökning resulterade i två typer av identiteter, den praktiska och teoretiska. När respondenterna pratar om sig själva syns inte några tecken på att det skulle finnas en konflikt mellan en praktisk och teoretisk identitet (Sundin, 2003; Hedman & Moring, 2006), tydligast närvarande är den teoretiskt, nytänkande identiteten där respondenterna arbetar självständigt med att utveckla sina kunskaper i till exempel databaser genom informationssökningar.

Det framkom i svaren från respondenterna att endast en medicinsk del skulle tydliggöra sjukhusbibliotekens uppdrag men en utbrytning ansågs inte viktig att arbeta för. Komplexiteten blir här tydlig, då med tanke på att den allmänna delen skulle kunna stå i vägen för att framhålla den ämneskompetens som finns. Skulle det inte vara önskvärt för bibliotekarierna att fokusera på den medicinska delen och på så vis stärka sin identitet? Kanske är den allmänna delen en trygghet för bibliotekarierna, att ha kvar en fot i kulturförmedlaridentiteten. Å andra sidan verkar samtliga respondenter vara så säkra i sin yrkesidentitet att någon sådan trygghet inte verkar nödvändig. Thomas (2012) skriver att utvecklingen går mot att fler kombinerade sjukhusbibliotek är på väg att avveckla den allmänna delen och bara fokusera på den medicinska, vilket förmodligen kommer vara en fortsatt trend med tanke på huvudmannens (landstinget) intresse för vårdpersonalens fortbildning och en patientverksamhet med allt kortare vårdtider.

Att medicinska bibliotekariers främsta identitet tillhör den informationsförmedlande identiteten tydliggörs i resultatet, en säkerhet på sitt ämne visade sig hos samtliga respondenter och det uppkom inget tvivel om vilka huvudsakliga arbetsuppgifter de utför. De tillhandahåller information om den senaste medicinska forskningen enligt KB:s beskrivning (KB, 2017). Att tillhandahålla information kan inkludera både att förmedla och ge service. Det finns också arbetsuppgifter som inte direkt är förmedlande, när bibliotekarien utför en sökning åt en användare kan ordet service stämma bättre överens med vad det är som utförs. En förmedling skulle kunna förknippas med en handledning eller annat tillfälle där informationen förmedlas fysiskt till användaren. Respondenterna använder hellre begreppet service än pedagogik när de beskriver hur

bibliotekarierna bemöter användarna. Sundin (2003) menar att i och med IKT-utvecklingen så har den pedagogiska rollen hos bibliotekarier blivit mer påtaglig, att kunna lära ut informationskompetens har blivit en stor del av biblioteksarbetet. Utifrån min undersökning är inte pedagogik en prioriterad fråga hos de medicinska bibliotekarierna även om de handleder i informationssökning, istället använder de ordet service. Det är också en definitionsfråga hur begreppen beskrivs och uppfattas i olika kontexter. En arbetssituation där bibliotekarierna hela tiden behöver anpassa sig efter vårdens tidspressade arbetssituation kräver ett servicefokuserat arbetssätt enligt respondenterna. Lindberg (2015) identifierar i sin avhandling den tekniskt orienterade identiteten som har liknande drag med informationsförmedlaridentiteten. Båda är inriktade på tekniska färdigheter inom informationssökning som att använda boolesk logik till exempel. Lindberg menar att denna identitet innebär en serviceroll snarare än en pedagogisk roll. "[...] bibliotekariens uppgift är att skapa tekniska och strukturella förutsättningar för och bidra till så effektiv informationsåtervinning som möjligt, både genom direkt dokumentleverans och genom användarundervisning med fokus på sökteknik." Citatet passar väl in också på medicinska bibliotekariers uppgift utifrån min undersökning. Istället för att lära ut på ett pedagogiskt vis handlar uppgifterna om att tillhandahålla och leverera det som eftersöks.

Øroms teori är från 1993, vilket innebär att en del förändringar i biblioteksvärlden har skett som inte gör den främmande för att utvecklas och utvidgas. En eventuell sjunde identitet skulle kunna vara informationserviceidentiteten vilken kännetecknas av att bibliotekarien själv plockar fram kunskap och servar användaren med önskad information. Identiteten präglas av en förmedlarroll men har service som fokus snarare än pedagogiska förtecken. Detta skiljer medicinska bibliotek placerade på sjukhus från medicinska bibliotek knutna till universitetssjukhus, något som respondenterna påpekade. Att ersätta informationsförmedlaridentiteten med informationserviceidentiteten skulle vara att exkludera något, men en slutsats är att båda identiteterna beskriver medicinska bibliotekariers identitet på ett bra sätt enligt denna undersökning.

Vid undersökningen av interaktionen mellan bibliotekarier och användare framkom det hos respondenterna att marknadsföring av biblioteket är viktigt för att nå ut till användarna. En ytterligare identitet skulle därför kunna namnges kommunikatörsidentiteten. Denna identitet skulle innehålla den nödvändiga marknadsföringen och arbetet med att få fler användare att utnyttja bibliotekets resurser. Att biblioteket har svårt att nå användare framhölls som en problematik för sjukhusbiblioteket, men respondenterna berättade också om många åtgärder som görs för att motverka den bristande kunskap om bibliotekets service som finns hos personalen på sjukhusen. Arbetet med detta kommunikativa arbete som kräver att bibliotekarierna marknadsför sin kompetens går inte att koppla till någon av Øroms identiteter. Min uppfattning är att det här arbetet är viktigt och behöver lyftas fram vilket en definition av identiteten möjliggör. Men det kan finnas svårigheter med att få rollen bekräftad då en arbetsuppgift som att marknadsföra biblioteket ofta inte är en prioriterad fråga. Harneige (2015) menar att marknadsföring är något som medicinska bibliotekarier behöver ägna sig åt för att nå ut information om resurser och vad de kan hjälpa till med. Hon listar många åtgärder för hur man skulle kunna arbeta med att uppnå detta, till exempel genom att synliggöra biblioteket med hjälp av maillistor och

att närvara vid vårdpersonalens möten. Samtliga exempel är, enligt min uppfattning, tidskrävande för de medicinska bibliotekarierna. Om bibliotekarierna har för mycket att göra, vilket kan vara möjligt med tanke på att sjukhusbiblioteken ofta är små enheter, så kommer dessa uppgifter i sista hand. Ett annat problem är vårdssituationen med tidsbrist och en pressad bemanning, personalen har inte tid att ta till sig information. Det kan påverka yrkesidentiteten positivt att sprida sin kompetens och finna sätt att berätta för andra om den vilket därför, enligt mig, borde vara en väsentlig del av medicinska bibliotekariers arbetsuppgifter.

6 Slutsats

Som ovanstående diskussion visar så är det svårt att besvara uppsatsens frågeställningar med konkreta svar. Hur medicinska bibliotekarier uppfattar och förhåller sig till sin yrkesidentitet utifrån sin roll som informationsförmedlare går inte att besvara på ett sätt, utan innehåller en komplexitet där till exempel begreppsdefinitioner har betydelse. I empirin framgick att titeln bibliotekarie är den som de medicinska bibliotekarierna använder även om de också skulle kunna tänka sig en ämnesspecifik titel. Den andra frågeställningen handlar om hur medicinska bibliotekarier förhåller sig till sina arbetsuppgifter. Respondenterna visar ingen osäkerhet i sin yrkesidentitet med tanke på att sjukhusbibliotek ibland är kombinerade utan är säkra på sin kompetens och arbetsuppgifter. Däremot visade sig en viss problematik i interaktionen med användarna där respondenterna uppfattar att användarna inte vet om sjukhusbibliotekets funktion. De medicinska bibliotekarierna gav också en uppfattning om att de har mycket liknande arbetsuppgifter. En kulturförmedlaridentitet finns synlig i yrkesidentiteten men det är informationsförmedlaridentiteten som är den tydligast närvarande. Denna identitet diskuterades utifrån begreppen förmedling, service och pedagogik där service utmärkte sig vilket ledde till en diskussion om behovet av en informationsserviceidentitet. En arbetsuppgift som blev synlig i respondenternas svar är marknadsföring av sjukhusbiblioteket och därav uppkom behovet av en kommunikatörsidentitet.

Sammanfattningsvis kan en uppfattning av medicinska bibliotekariers identitet utifrån mitt resultat, beskrivas med hjälp av fyra yrkesidentiteter; *informationsförmedlaridentiteten*, *informationsserviceidentiteten*, *kommunikatörsidentiteten* och till viss del *kulturförmedlaridentiteten*.

7 Förslag till fortsatt forskning

Likt föregående studier där Øroms teori varit närvarande, ett exempel är tidigare nämnda Schreibers (2006) utformande av upplevelseidentiteten, så har även denna uppsats förslag på hur Øroms identitetsteori kan utvecklas med ytterligare identiteter; informationsserviceidentiteten och kommunikatörsidentiteten. Ett vidare intressant forskningsområde hade varit att ta ett nytt grepp om Øroms teori och utarbeta en teori som är uppdaterad till dagens bibliotekarier inom alla områden, med möjligheten att utveckla fler identiteter. Dessa skulle, som också nämndes i inledningen, kunna användas för att sätta fingret på och tydliggöra bibliotekariers identitet, ett intressant tillskott för forskningen kring bibliotekariers yrkesidentiteter.

En annan intressant ingång är att göra en mer omfattande studie av medicinska bibliotekariers yrkesidentitet genom att intervjua ett större antal personer på kombinerade bibliotek utan avgränsningen att de ska arbeta med informationssökning. En sådan undersökning kan eventuellt identifiera fler identiteter som kan ge en mer utvecklad bild av medicinska bibliotekariers yrkesidentitet.

Referenser

Opublicerade källor

Intervjuer med fem medicinska bibliotekarier, genomförda i okt-nov 2017. Transkriptioner av samtliga ljudupptagningar finns i författarens ägo.

Publicerade källor

Bryman, A., & Nilsson, B. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Carlsson, A., & Nordell, S. (2004). *Bibliotekarie på 2000-talet. En studie av bibliotekariens förändrade yrkesroll och professionalism*. (Masteruppsats, Högskolan i Borås). Från <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1112/1/04-78.pdf>

Crum, J.A., & Cooper, I. D. (2013) Emerging Roles for Biomedical Librarians: A Survey of Current Practice, Challenges, and Changes. *Journal of the Medical Library Association* 101(4), 278–286. doi:dx.doi.org/10.3163/1536-5050.101.4.009

Egidius, H. (2018). Yrkesidentitet. I *Natur & kulturs psykologilexikon*. Hämtad 20 februari, från <https://www.psykologiguide.se/psykologilexikon/?Lookup=yrkesidentitet>

Harnegie, M., P. (2015) Penetrating the Hospital Environment and Promoting Library Resources, *Journal of Hospital Librarianship*, 15(2), 217-225. doi: 10.1080/15323269.2015.1014764

Hedman, J. & Moring, C. (2006). At blive bibliotekar – om læring og udvikling af professionsidentitet i uddannelse og praksis. I T. Schreiber & H. Elbeshausen (red.): *Bibliotekarerne. En profession i et felt af viden, kommunikation og teknologi*. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.

Kungliga biblioteket. (2016). *Biblioteksstatistik: Tabeller Bibliotek 2016*. Hämtad 1 november, 2017, från Kungliga biblioteket <http://www.kb.se/bibliotek/Statistik-kvalitet/biblioteksstatistik/>

Kungliga biblioteket. (2017). *Sjukhusbibliotek*. Hämtad 1 november, 2017, från Kungliga biblioteket <http://www.kb.se/bibliotek/Bibliotek/Sjukhusbibliotek/>

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Kåring Wagman, A. (2008). *Bibliotekarien och professionen: en forskningsöversikt*. Stockholm: Svensk biblioteksforening. Från <http://www.biblioteksforeningen.se/wp-content/uploads/2017/01/bibliotekarien-och-professionen.pdf>

Lindberg, J. (2015). *Att bli bibliotekarie : informationssökning och yrkesidentiteter hos B&I-studenter och nyanställda högskolebibliotekarier*. (Doktorsavhandling, Högskolan i Borås, Sektionen för biblioteks- och informationsvetenskap). Från <http://hb.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A807541&dswid=-3429>

Magnusson, I. (2006). *"Det är som ett eget skapande..." Medicinska bibliotekariers syn på pedagogik i en föränderlig värld*. (Magisteruppsats, Umeå Universitet, Sociologiska institutionen). Från <http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:140607/FULLTEXT01.pdf>

Nationell biblioteksstrategi, KB (2017, januari) *Sjukhusbibliotek: bibliotek med dubbla uppdrag* [Video] Hämtad från <https://vimeo.com/200952595>

Statens beredning för medicinsk utvärdering. Utvärdering av metoder i hälso- och sjukvården: En handbok. 2 uppl. Stockholm: Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU); 2014.

Schreiber, T. (2006). Bibliotekarprofessionen sedan 1960'erne. I Schreiber, T. & Elbeshausen, H. (red.): *Bibliotekarerna: en profession i et felt af viden, kommunikation og teknologi*. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.

Seminelli, H. (2016). Librarian as Professional, *The Serials Librarian*, 71(1), 63-69. doi: 10.1080/0361526X.2016.1168667

Sundin, O. (2003). *Informationsstrategier och yrkesidentiteter: en studie av sjuksköterskors relation till fackinformation vid arbetsplatsen*. Doktorsavhandling, Högskolan i Borås & Göteborgs universitet, Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap/Bibliotekshögskolan.

Sundin, O. (2006). Informationskompetence, ikt og bibliotekarernes professionelle ekspertise. I T. Schreiber & H. Elbeshausen (red.): *Bibliotekarerna. En profession i et felt af viden, kommunikation og teknologi*. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.

Thomas, B. (2012). *Vad är ett sjukhusbibliotek? Utredning och förslag gällande sjukhusbibliotekens verksamhet*. Stockholm: Föreningen Sveriges sjukhusbibliotekschefer. Från [http://www.kb.se/dokument/Bibliotek/utredn_rapporter/2012/Vad %C3%A4r ett sjukhusbibliotek, 2012.pdf](http://www.kb.se/dokument/Bibliotek/utredn_rapporter/2012/Vad%20%C3%A4r%20ett%20sjukhusbibliotek%2C%202012.pdf)

Willman, A. (2016). *Evidensbaserad omvårdnad : en bro mellan forskning och klinisk verksamhet*. Lund: Studentlitteratur.

Ørom, A. (1993). Bibliotekariske identiteter, formidlingsarbejde og arbejdsorganisering. *Biblioteksarbejde*, 39. Från [http://biblioteksarbejde.dk/art/BA39/oerom\(1993\).pdf](http://biblioteksarbejde.dk/art/BA39/oerom(1993).pdf)

Bilaga 1

Brev till bibliotekschef:

Hej!

Mitt namn är Anna Karin Almqvist och jag studerar distansutbildningen på Borås Högskola i Biblioteks- och informationsvetenskap. Just nu skriver jag c-uppsats samtidigt som jag arbetar på Södersjukhusets bibliotek.

Min undersökning handlar om medicinska bibliotekarier och deras yrkesidentitet med fokus på handledning och undervisning av informationssökning. Jag undrar om det finns möjlighet att intervjua en person som arbetar med detta från ert bibliotek? Självklart tar jag hänsyn till etiska aspekter såsom anonymitet. Min önskan är att intervjun ska äga rum via telefon eller Skype då jag själv bor i Stockholm och ändå vill ha en geografisk spridning i mitt urval. Intervjun förväntas ta mellan 30-40 min.

Återkoppla gärna inom en snar framtid så återkommer jag till personen i fråga med mer information. Ser fram emot att höra från er!

Vänliga hälsningar

Brev till respondent:

Hej!

Vad roligt att du kan vara med i min undersökning! Intervjun kommer att vara indelad i tre delar och handla om yrkesidentitet och arbetsuppgifter, informationssökning och interaktionen med användare. Syftet med uppsatsen är att undersöka hur medicinska bibliotekarier förhåller sig till sin yrkesidentitet med fokus på informationssökning.

All information behandlas med full anonymitet, din arbetsplats, namn eller andra aspekter som kan avslöja din identitet kommer inte att ingå i uppsatsen. Det är frivilligt att delta och du kan när som helst avbryta din medverkan. Slutresultatet, det vill säga uppsatsen, kommer att publiceras på Högskolan i Borås studentuppsats-portal. Intervjun kommer att spelas in om ditt medgivande till detta ges.

Du får själv bestämma om du vill att intervjun ska ske på telefon eller Skype. Beräknad tid för intervjun är ungefär 30-40 min. Här kommer några förslag på tider när intervjun skulle kunna ske:

Återkom gärna inom en snar framtid om när du kan och ditt telefonnummer eller Skype-adress, om ingen av dessa tider passar så löser vi det.

Ser fram emot att få intervjua dig!

Vänliga hälsningar

Bilaga 2

Intervjuguide

- Information om studien och etiska aspekter, anonymitet.
- Respondentens utbildning, titel och arbetsår.

Del 1, Yrkesidentitet och arbetsuppgifter

1. Vilken är din huvudsakliga arbetsuppgift?
2. Vilken arbetsuppgift anser du vara mest betydelsefull? (patientperspektiv och student- eller personalperspektiv.)
3. Hur tycker du att din yrkestitel stämmer överens med vad dina arbetsuppgifter innebär?
4. Medicinska biblioteks främsta uppgift är enligt KB att tillhandahålla den senaste informationen inom den medicinska forskningen, hur skulle du säga att du arbetar för att följa denna uppgift?

Del 2, Informationssökning

1. Kan du beskriva hur ert bibliotek arbetar med informationssökning?
2. Hur förbereder du dig inför handledning/undervisning?
3. Kan du beskriva ett lyckat handlednings/undervisningstillfälle som du har varit med om?
4. Kan du beskriva ett mindre lyckat handlednings/undervisnings tillfälle som du har varit med om?

Del 3, Interaktion med användarna

1. Hur tror du att användarna uppfattar din arbetsplats?
2. Upplever du att användarna känner till bibliotekets resurser?
3. Kan du berätta om en situation när du blev bra bemött av en användare i en handledning eller undervisningssituation?
4. Kan du berätta om en situation när du blev dåligt bemött av en användare i en handledning eller undervisningssituation?